

PROFESORUL CONSTANTIN DAICOVICIU
INIȚIATORUL ȘCOLII DE ARHEOLOGIE DE LA ULPİA TRAIANA
SARMIZEGETUSA

O dată cu reluarea în anul 1973 a săpăturilor de specialitate din metropola Daciei romane, eveniment de seamă al vieții arheologice românești, gîndurile noastre (ale celor care ne ocupăm de cercetarea istoriei clasice vechi și care ne ducem activitatea în bună parte pe șantier — după o întrerupere de peste trei decenii — pe aceleași meleaguri) se îndreaptă spre profesorul Constantin Daicoviciu, creatorul școlii de arheologie de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

Savant de renume mondial, originar de prin părțile bănățene, Constantin Daicoviciu a fost inițiatorul săpăturilor arheologice din această localitate. Străduința lui neobosită în perioada atît de grea a pionieratului cercetărilor științifice a fost pe deplin răsplătită în anul 1924, cînd, sub auspiciile Comisiunii Monumentelor Istorice și ale Institutului de Arheologie din Cluj, sub nemijlocita sa conducere, prima lovitură de tîrnăcop marchează începutul unor activități febrile și fecunde de căutări în pămîntul atît de generos și de păstrător al urmelor romane de la Sarmizegetusa. Și aceste căutări fructuoase vor continua cu mici întreruperi vreme de 15 ani. Ele vor dezvălui, o dată cu trecerea timpului, nebănuite și grandioase vestigii ale de mult apusei capitale a împăratului Traian. Desigur, remarcabilele rezultate științifice obținute atunci se adaugă unor cercetări mai vechi întreprinse sporadic în secolul trecut, printre care amintim doar mozaicuri cu scene inspirate din ciclul poemului troian, apoi cele trei temple, unul închinat lui Mithras, altul unor divinități siriene și ultimul dedicat zeiței Nemesis, băile orașului, cele cîteva sondaje efectuate în necropolele estică și vestică, parțiala decopertare a amfiteatrului ș.a.

Săpăturile conduse de profesorul Constantin Daicoviciu au scos la iveală zidurile de incintă ale Ulpiei Traiana, Palatul Augustalilor (*Aedes Augustalium*), centrul principal al cultului împăratului și al Romei din provincia Dacia, identificat încă din primul an de cercetări (fig. 1), o porțiune din for, dezvelirea în întregime a amfiteatrului în perioada 1934—1936 (fig. 2) și consolidarea lui cu ciment spre a fi predat circuitului turistic (1937), mausoleul familiei Aurelia (1934), două *villae suburbanae* (1924 și 1936) etc. Todotată, atunci, pentru prima dată s-a putut

Fig. 1. Profesorii Constantin Daicoviciu (stînga) și Octavian Floca (dreapta) la Palatul Augustalilor de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa (1924–1926).
 Profesor Constantin Daicoviciu (left) and Octavian Floca (right) on the Palace of Augustals from Ulpia Traiana Sarmizegetusa (1924–1926).

intocmi o judicioasă topografie și un plan adecvat al orașului Sarmizegetusa.

Dar ceea ce considerăm mult mai important pentru viitorul arheologiei clasice românești este tocmai acea școală de cercetare înființată la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, tot din inițiativa magistrului, înfiripată poate timid, dar care nu peste mult timp se va dezvolta, tinzînd către o adevărată academie de știință, cu metode proprii de investigare. Elocventă în acest sens este mărturisirea de credință a savantului Constantin Daicoviciu, care, cu deosebită plăcere, scria la 1938 în lucrarea *Sarmizegetusa (Ulpia Traiana) în lumina săpăturilor*, următoarele: „Acestor inițiative și munci continue de 15 ani în care am fost ajutat de o pleiadă de elevi și colaboratori mai tineri, li se datoresc rezultatele frumoase pe care le înfățișez astăzi în chip sumar... În special trebuie să pomenesc aici pe d-nii Oct. Floca, actualul director al Muzeului din Deva, prof. M. Macrea și M. Moga, funcționari științifici la Institutul de Studii Clasice din Cluj“ (p. 24 și nota 1).

Dar nu poate fi omis nici faptul că an de an mulți studenți ai Facultății clujene și-au făcut ucenicia pe acest șantier, pătrunzînd în tainele

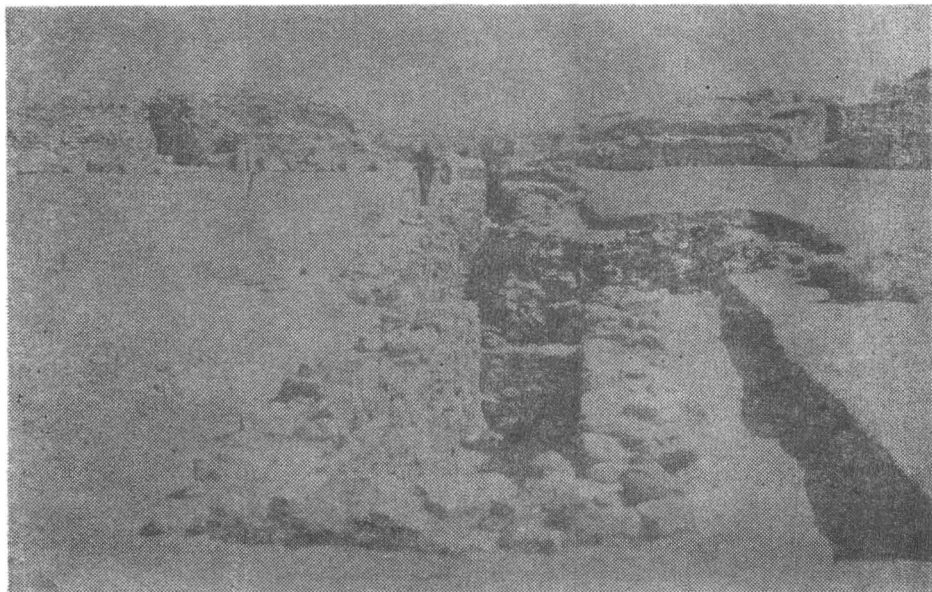

Fig. 2. Academicianul Constantin Daicoviciu în Amfiteatrul de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa (1934—1936).

Academic Constantin Daicoviciu in the Amphitheatre from Ulpia Traiana Sarmizegetusa (1934—1936).

minunate și de neprevăzut ale meseriei de arheolog, ca să nu mai amintim de numeroasele vizite științifice organizate aici cu diferite ocazii, când dascălul Constantin Daicoviciu a ținut pilduitoare prelegeri de istorie romană.

Rezultatele prestigioaselor cercetări întreprinse pe teritoriul Ulpiei Traiana Sarmizegetusa și a hotarului ei, înmănunchiate în diferite lucrări importante ale profesorului, și-au găsit un bine meritat ecou în rîndurile specialiștilor din țară și de peste hotare, ele contribuind la dezvoltarea științei istorice românești. Printre acestea cităm: cele două studii de început publicate în revista de specialitate *Dacia*, 1924, t. I, p. 224—263; 1927—1932, t. III—IV, p. 516—556; *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Sarmizegetusa în anii 1924—1928*, în *ACMIT*, 1926—1928, p. 206—215; cu Octavian Floca, *Mausoleul Aureliilor de la Sarmizegetusa*, în *Sargetia*, 1937, t. 1, p. 1—23; amintita lucrare *Sarmizegetusa (Ulpia Traiana) în lumina săpăturilor*, Cluj, 1938, reluată apoi în 1962 ca ediție revăzută și adăugită, împreună cu Hadrian Daicoviciu sub titlul *Ulpia Traiana (Sarmizegetusa romană)* sau observațiile de sinteză în *La Transylvanie dans l'antiquité*, București, 1945 ș.a.

Colaboratorii permanenți ai renumitului învățat, care deopotrivă și-au adus contribuția la fundamentarea școlii de arheologie de la Sarmizegetusa, fie că și-au desfășurat munca paralel, fie că au continuat

investigațiile laborioase ale magistrului, cînd acesta n-a mai găsit răgazul necesar pentru a conduce direct șantierul, datorită numeroaselor obligații didactice sau multiplelor preocupări științifice. Astfel, cîteva descoperiri deosebite se impun atenției, ca de pildă: cercetările efectuate de prof. Al. Ferenczi în Poiana Selei (în hotarul orașului) care conduc la depistarea unei clădiri daco-romane și a unui material Latène¹, punct arheologic, care prin săpăturile reluate în 1974 de Dorin Alicu (Muzeul de Istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca), a dat la iveală și un zid, probabil, de incintă; cele ale lui Oct. Floca, care reușește să prindă *in situ* o *villa suburbana*² și un cuptor de ars cărămida, tot în localitate³, sau valoroasele observații ale aceluiași profesor privind *villa rustica* de la Hobița⁴.

Timpurile apropiate nouă marchează, începînd cu anul 1973, o nouă etapă în istoria cercetărilor de la Sarmizegetusa și implicit a școlii de arheologie dezvoltată acolo. Dar, tot în acel an, o stranie și dureroasă coincidență face ca ilustrul nostru dascăl să ne părăsească pentru totdeauna, fără a mai putea să-și vadă visul de mult dorit și anume, reluarea după scurgerea a peste trei decenii, a activității șantierului de la Ulpia Traiana. Dar noul colectiv de specialiști clujeni în colaborare cu Muzeul județean Hunedoara din Deva și cu Muzeul de arheologie din Sarmizegetusa, sub conducerea prof. Hadrian Daicoviciu, continuă munca de investigare în spiritul regretatului dispărut. Descoperirea unor impozante vestigii ale romanității, ca de exemplu marele complex de cult închinat zeităților Aesculapius și Hygia, templul lui Liber Pater, mausoleul din valea pîrului Drașcov, cîteva ample construcții, deocamdată neidentificate, apărute în grădina Casei parohiale sau în imediata apropiere a Căminului Cultural din localitate, au permis acumularea unei bogate experiențe de șantier colectivului de cercetare.

În sfîrșit, portretul profesorului Constantin Daicoviciu, creator al unei școli de arheologie clasică transilvană, nu poate fi complet definit fără a aminti și o altă trăsătură caracteristică lui, și anume grija deosebită a dascălului privind munca truditoare și fecundă a atîtor generații de istorici și ale cărei roade se oer a fi aduse la cunoștința publicului larg, fie din țară, fie de peste hotare. Și această grijă s-a manifestat, îndeosebi, prin stringerea cu mîgală și păstrarea diferitelor monumente romane descoperite la Sarmizegetusa, de oricare natură ar fi ele, în Muzeul de arheologie din această localitate, pe care împreună cu prof. O. Floca îl fondează tot în acel an de pionierat — 1924.

Și tot „colaboratorilor și prietenilor de la Sarmizegetusa“, cum este intitulată dedicația, scrie Constantin Daicoviciu în 1938, *Sarmizegetusa (Ulpia Traiana) în lumina săpăturilor*, cu gîndul, totodată, la cei însetați de istorie și de frumos, așa cum reiese din cuvintele de introducere ale

¹ Al. Ferenczi, în *Dacia*, I, 1924, p. 264—272.

² Oct. Floca, în *Sargetia*, I, 1937, p. 25—43.

³ Idem, în *Dacia*, IX—X, 1941—1944, p. 431—440.

⁴ Idem, în *Materiale*, I, 1953, p. 743—754.

sus-citetei cărți: „Lucrarea de față am scris-o cu gândul de a pune în mîna nenumăraților vizitatori ai mărețelor ruine din Sarmizegetusa (Ulpia Traiana) dornici de a cunoaște trecutul și strălucirea capitalei Daciei romane, un ghid, cu ajutorul căruia să poată să înțeleagă și să pătrundă mai adînc cele ce li se înfățișează azi din fosta metropolă a romanității noastre... Sper că publicînd acest ghid fac un serviciu bun, atît cîrturilor, cutreietori prin frumoasa Țară a Hațegului, cît și școlarilor de toate categoriile, care se abat pe la acest leagăn al neamului nostru, căutînd îmbogățirea minții și a sufletului lor“.

CONSTANTIN POP

PROFESSOR CONSTANTIN DAICOVICIU INITIATOR OF THE
ARCHAEOLOGICAL SCHOOL IN ULPPIA TRAIANA SARMIZEGETUSA

(S u m m a r y)

The author makes a brief survey of the laborious activity carried on during the excavations in Ulpia Traiana Sarmizegetusa, former metropolis of the Roman Dacia, from the beginning of systematic researches, in 1924, and until the present, a real school of archaeology with its own methods of investigations was created in this place, under the guidance of professor Constantin Daicoviciu a distinguished researcher of the classic antiquities in our country.